

סם הגאון האבוס
הוסדו פילוז'פי פחאו

הסיפור שלו

הנה ישראלי מוכשר, גבר נאה, שהיה טייס בחיל האוויר ובבגרותו התעשר, עבר לז'נווה, אך לא נעשה מאושר. אוטוביוגרפיה בשמות בדויים

שליחות חינוכית

"לאפשר להם לחלום" הוא שמו של ספר-אלבום (הקיבוץ המאוחד) הממחיש איך אפשר ללמד במסגרת אחת ילדים מ-51 מדינות. קמ"פוס ביאליק-דונוזין מחנך תחת קודת גג משותפת ילדים של מהגרי עבודה, פליטים ומבקשי מקלט, מחציתם בעלי תעודת זהות ישראלית והאחרים חסדי מעמד, שעתיים לא ברור. בשל מיקומו בדרום תל אביב, המרכז החינוכי נדרש לתוכנית לימודים מותאמת לאופי האוכלוסייה. הגישה החינוכית היא הומנית והוליסטית. התוכנית כוללת לימוד תשע שפות המוצא של התלמידים.

הספר נפתח בדבריו של אלי נחמה, מנהל הקמפוס, שערך את הספר עם עמלה עינת. נחמה מספר שבבית הספר היסודי המורה הייתה צועקת לעברו כדרך שגרה: "אתה עם העיניים השחורות, צא החוצה". "במשך הזמן" מוסיף נחמה, "איבדתי תקווה שהמורה תאהב גם אותי. התחלתי להאמין שאני הבעיה וככה עדיף לי להיעלם, להיות שקוף". מבוגר שנושא בתוכו פגיעה עמוקה כזאת יכול לשכך את כאבו ברכים שור נתן. נחמה היה למחנך שנלחם למען כל תלמיד ומאמין בכוח האמנויות לרפא. ברוח זאת נכתב הספר, המביא דברי תלמידי רים ומורים. ניכר מן התוכן שכל המעורבים בעשייה יוצאים נשכרים בתחושת סיפוק והישג. נחמה כותב: "ספר זה נכתב (...) למען הילדים בעלי העיניים השחורות, גם אם הן ירוקות או חומות (...). לכל מי שאינו פחד להיות איש במקום שאין איש". קיומו של מוסר כזה הוא בבחינת תופעה פלאית בלב מרינה שאינה אהרת את הורי התלמידים של נחמה.

מחנכת דגולה

תרגום חריש ומלא לקלאסיקה המטפלת בילדים של עשירים. מרי פופינס שבה ונחתת בבית משפחת בנקס האנגלית, בלי התערבותו הגסה של וולט דיסני. האיורים המקוריים מוסיפים לשמחה. לקריאה בחברת המשפחה בלילות הקיץ. ("מרי פופינס", פמלה טרוורס, איורים: מרי שפרד, מאנגלית: גילי בר-הלל סמו, יריעות אחרונות-ספרי חמד, 208 עמ' כולל אחרית דבר של רינת טרימו).

הרגשים המובלטים בספרו חושפים אישיות אובדת דרך, בעוד שהשליטה העצמית המוצגת בעצם הסיפור מונעת הצתת אמפתיה בקורא. המספר לא הולך בסיפורו עד מודעות עצמית מתבקשת. אף כי הוא נעזר במיני מדי-טציות, הרפיות וטיפולי נפש אוטוריים, כולל התקרבות ליהדות, הוא נותר גבר ישראלי משוריין. הגם שלא יכולתי להרפות מהספר, כי הוא מסקרן, הקריאה לא נעמה לי. הנה ישראלי מוכשר, איש העולם הגדול, גבר נאה שנוגד וגדל בחיפה, שהיה טייס בחיל האוויר, שעשה הן על סמך כישרון ההשקעה שלו בחברות-הונק, והוא לא מאושר. הוא חי בז'נווה, מבלה חופשות בכל אתר שיבחר, והוא לא מאושר. הוא לא מאושר כי אימץ לעצמו זיכרונות שואה של הוריו, והוא לא מאושר כי אם ילדיו מתנהגת מבחינתו בטירוף בכל הנוגע לטובת הילדים.

בר'לה היה דודו של המספר, ילד שנרצח בשואה. אחיו של בר'לה, אביו של המספר, נושא עמו את אשמתו כלפיו ומוריש אותה לבעל האוטוביוגרפיה. הקריעה הפנימית הזאת אולי חוברת לקריעה של המספר מילדיו. סיומו של הסיפור מותיר את כל התמיהות בעינין. מה באמת עמד מאחורי הכתיבה הזאת? אם רצה להסביר את עצמו לילדיו, נדמה לי שכולם כבר בוגדים, אולי הצליח. בכל מקרה, עם סגירת הספר לא ראיתי לפני את המספר או את האישה ההולנדית, אלא רק את שלושת ילדיהם.

בר'לה, אפרים גוטקינד, כרמל, 306 עמ'

ה גורם לאדם לכתוב אוטוביוגרפיה? כימי-נו נדמה שהמלאכה קלה ורבים נוקטים את הפעילות הבריאה הזאת. יש המנציחים את מפעלות חייהם, את אמנותם, את זיכרונות השואה או מלחמות ישראל או גם וגם, יש המונים את העוולות שנגרמו להם. יש הפורשים את משנתם המדינית לעת הזאת, ורבים כותבים את סיפור חייהם למען המשפחה והדורות הבאים. לא מעט מקצוענים מתפרנסים היום מכתובה והדרכה בתחום תוסס זה, המבטיח אינסוף ביקוש.

דומה שאפרים גוטקינד לא נזקק לאיש מקצוע שיכתוב למענו את זיכרונותיו. האיש רהוט, קולח, אינטליגנטי. סיפור חייו, כפי שהוא מוצג, מרתק אך כומס בקרבו חיי-דות לא פתורות. מסופר כאן על הצלחה כלכלית פנומי-נלית, אם כי גוטקינד אינו מפרט את שיטותיו המדויקות לצבירת הון. יש כאן סיפור רכילות, ויש גם גורה פגיי-עה, שהייתה עשויה להכמיד לבבות קשוחים, אך אפילו לבי המומס מלידה לא נשטף חמלה כלפי המספר.

לא מדובר בספרות. זהו מסמך אנושי, אישי מאוד, מנוסח היטב, מעניין ביותר וטעון. מהלך הקריאה רצוף שאלות שאין עליהן מענה, אלא בניחוש פסיכולוגי-גי חובבני. מה המוטיבציה שהניעה את כתיבת הספר? מדוע הכותב קרא לעצמו ולשאר בני המשפחה בשמות בדויים, בשעה שאין להסוות את הרושם שמרובר באוטוביוגרפיה? מדוע כך את ספרו בכריכה קשה ומכובדת, בהירה ומעוצבת כספר עיון? למה חש צורך לשלב בו תצלומי יצירות שבטיות קדומות מן האוסף הפרטי? הרושם החזותי של הספר משרר תרבותיות, שיי-קול דעת, תבונה, אלגנטיות. הרושם הזה מתנגד לתוכנו של הספר, שרובו עוסק בצרות שגרמה לכותב אם ילדיו, אישה הולנדית שהייתה פעם יפהפייה.

אוטוביוגרפיה היא ז'אנר כתיבה חופשי, אף על פי שהוא אמור להסתמך על עובדות. בעל הדבר בחר בחומרים שייכנסו פנימה, ומותיר בחוץ את מה שאינו מעוניין לפרסם. דווקא המיון הזה חושף את הכותב לה-תבוננות ביקורתית. המספר נקט בכתיבתו, כביכול, גילוי לב. הוא מספר על הצלחותיו הכלכליות וגם על הכיש-לונות בתחילת הדרך (המרשתת מספרת שיש משקיעים ישראלים שמתקשים לשכוח את הסכומים שהפסיד להם לפני שנים רבות). הוא מדווח על הרפתקאות רבות עם נשים, והוא מספר על שלושת ילדיו מנקודת מבט אחת בלבד: המאבקים המשפטיים שניהל כדי להשיג משמורת מלאה עליהם.